

Osaajia Suomen rajojen ulkopuolelta

OSAAMISEEN PERUSTUVAN MAAHANMUUTON VAUHDITTAMINEN

RATKAISU

KESKUS-
KAUPPAKAMARI

SISÄLTÖ

JOHDANTO	3
TAVOITTEELLISEN MAAHANMUUTON MALLI	6
AKTIIVISTA OSAAJIEN HOUKUTTELUA.....	8
OLESKELULUPAPROSESSEIHIN VAUHTIA	12
UUDISTETAAN OLESKELULUPAPROSESSIT.....	13
RIITTÄVÄT RESURSSIT OLESKELULUPIEN KÄSITTELYYN.....	14
OLESKELULUPAMAKSUT KILPAILUKYKYISELLE TASOLLE.....	16
LISÄÄ ULKOMAALAISIA OPISKELIJOITA SUOMEEN	18
UUSI KANSALLINEN VIISUMI KÄYTTÖÖN.....	21
TOIMEENTULON EDELLYTYKSIIN KEVENNYSTÄ.....	22
HENKILÖLLISYYDEN TODISTAMINEN SUJUVAMMAKSI	23
OLESKELULUPAHAKEMUKSET NOPEAMMIN VIREILLE	24
SAATAVUUSHARKINNASTA ON LUOVUTTAVA	25
PERHEENYHDISTÄMISESTÄ SUJUVAMPAA	27
KAUSITYÖLAKIA ON KORJATTAVA	29

JOHDANTO

Osaamiseen perustuva maahanmuutto on keskeinen tekijä Suomen kilpailukyvyyn kehittämisessä. Suomea vuoden 2020 keväällä koetelleesta koronaviruksesta aiheutunut kriisi ei ole syy kääntyä sisäänpäin. Suomi ei pärjää nyt eikä tulevaisuudessa käpertymällä omien rajojensa sisälle. Suomi elää ja kukoistaa viennistä. Suomen pitää rohkeasti avata rajojaan ulkomaalaisille osaajille ja uskaltaa kansainvälistyä.

Suomen demografiaan liittyvät haasteet eivät ole kadonneet minnekään. Päinvastoin pahin on vasta edessä. Tilastokeskuksen vuoden 2019 väestöennuste puhuu karua kieltä. Syntyvyys laskee odotettua nopeammin, Suomen väkiluku kääntyy laskuun 2031 ja ikääntyneen väestön määrä suhteessa muuhun väestöön kasvaa kovaa vauhtia. Jos sama kehitys jatkuu, vuonna 2040 Suomessa on vuoteen 2019 verrattuna 183 000 alle 15-vuotiaasta lasta vähemmän, 103 000 työkäistä (15–64-vuotiaat) vähemmän ja 287 000 yli 64-vuotiaasta senioria enemmän.

Suomen väestökehityksestä ja -rakenteesta kumpuava viesti on selvä: jotain on tehtävä tai hyvinvointiyhteiskunta ei kestä kasassa. Keskeisiä ratkaisuja on kaksi. Ensimmäinen on saada syntyvyys taas kasvuun ja toinen on kasvattaa nettomääräistä maahanmuuttoa. Joka tapauksessa

tilanne on sellainen, että ratkaisuja pitää tehdä nopeasti. Kaikki isot yhteiskunnalliset muutokset vaativat 10–15 vuotta vaikuttaakseen täysillä. Poliittisilla päättäjillä on käsissään avaimet osaamiseen perustuvan maahanmuuton kasvattamiseen.

Koronaviruksesta seurannut talouskriisi on hetkellisesti helpottanut osaajapulaa joillain aloilla. Kaikilla aloilla tämä ei kuitenkaan näy, vaan osaajapula on yhä suuri

ongelma kuin ennen koronavirusta. Koronaviruksesta aiheutunut talouskriisi on väliaikainen ja menee ohi, kuten sen vaikutus osaavan työvoiman tarpeeseen. On tärkeää valmistautua seuraavaan nousukauteen ajoissa. Kun osaavan työvoiman tarve kasvaa vauhdilla talouskasvun kiihtyessä, on liian myöhäistä miettiä mistä ja miten osaajia saadaan riittävästi. Osaajapulasta ei saa tulla seuraavan nousukauden pullonkaulaa. Yritysten menestyminen ja kasvu takkuu, jos tarvittavia osaajia ei saada palkattua.

Usein esitetään, että maahanmuuttoon pitäisi turvautua vasta sitten, kun kaikki kotimaassa olevat työttömät on ensin työllistetty. Normaalitytilanteessa todellisuus on se, että iso osa työttömistä työllistyy vain vaivoin. Monilla työttömillä on erilaisia työllistymistä hidastavia haittatekijöitä. Tällaisia ovat esimerkiksi koulutuksen puute, korkea ikä, pidempään jatkunut työttömyys, vanhentunut osaaminen tai työllistymisen kannalta epäedullinen asuinpaikka. Osa työttömistä kärsii useista haittatekijöistä yhtä aikaa.

Nopein ratkaisu osaajapulaa lievittämiseen, työllisyysasteen parantamiseen sekä Suomen väestörakenteen oikaisemiseen on tavoitteellisesti lisätä osaamisperusteista maahanmuuttoa. Tämä käsittää sekä opiskeluun että työhön perustuvan maahanmuuton. Vuonna 2019 työ nousi yleisimmäksi oleskeluluvan hakuperusteeksi. Työn perusteella oleskelulupia haettiin noin 12 500. Myönteisen päätöksen sai 9 500 hakijaa. Opiskelun perusteella lupaa haki noin 6 000 henkilöä ja heistä myönteisen päätöksen sai noin 5 200 hakijaa.

Opiskeluun perustuva maahanmuutto on vaikutuksiltaan hitaampi väylä osaavan työvoiman turvaamiseksi, mutta sitäkin tehokkaampi kotoutumisen ja integraation kannalta. Opiskeluiden aikana Suomeen tutustuneelle osajalle Suomeen työskentelemään jääminen on huomattavasti helpompaa, kuin henkilölle, joka ei ole ikinä Suomessa käynyt. Tästä syystä opiskeluun perustuva maahanmuutto pitäisi nähdä entistä tärkeämpänä väylänä houkutella osaajia Suomeen ensin opiskelemaan ja sitten töihin. Samalla tämä edistäisi korkeakoulujen kansainvälistymistä.

Suomi voi omilla toimillaan vaikuttaa siihen, kuinka houkuttelevaa maa Suomi on kansainvälisille osaajille. Osaamiseen perustuvaa maahanmuuttoa ei kannata jättää sattuman varaan. Oikeilla politiikkatoimilla osaamiseen perustuva nettomääräinen maahanmuutto saadaan kasvuun. Suomen houkuttelevuuteen kohdemaana ja tänne tulevien kansainvälisten osaajien määrään vaikuttaa erityisesti kaksi asiaa:

- 1. Suomeen tulemisen pitää olla osaajille joka tilanteessa helppoja ja sujuvaa.**
- 2. Suomen pitää tehdä aktiivista osaajien houkuttelua valituissa kohdemaissa ja -ryhmissä.**

Tämä Keskuskauppakamarin julkaisu tarjoaa avaimet siihen, kuinka politiikkatoimilla voidaan saada muutos aikaan. Tavoitteena on kansainvälisempi Suomi, jossa osaavaa työvoimaa riittää sitä tarvitseville ja demografinen kehitys saadaan uudelle uralle, joka turvaa hyvinvointiyhteiskunnan säilymisen.

TAVOITTEELLISEN MAAHANMUUTON MALLI

Nopein ratkaisu osaajapuljan lievittämiseen, työllisyysasteen parantamiseen sekä Suomen väestörakenteen korjaamiseen on tavoitteellisesti lisätä työhön ja opiskeluun perustuvaa maahanmuuttoa. Tästä on hyviä esimerkkejä muista maista. Esimerkiksi Kanadassa pyritään vastaanottamaan noin 300 000 työperäistä maahanmuuttajaa vuosittain. Kanadassa maahanmuuton nähdään rikastuttavan maata taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti.

Valtioneuvoston on asetettava määrällinen vuosittainen tavoite työhön ja opiskeluun perustuvalla maahanmuutolle aina hallituskauden alussa. Tavoitetta tarkistetaan tarpeen vaatiessa hallituskauden aikana. Tavoite määritellään siten, että se perustuu työmarkkinoiden osajatarpeeseen ja väestörakenteen oikaisemiseen työllisten määrää kasvattamalla.

Määrällinen tavoite voisi alkuvaiheessa olla vastaanottaa vuosittain 30 000 työn tai opiskelun perusteella Suomeen muuttavaa. Tavoitteessa olisi kasvua nykytilanteeseen verrattuna noin kolmannes. Silti tavoite olisi väkilukuun suhteutettuna maltillinen esimerkiksi Kanadaan verrattuna.

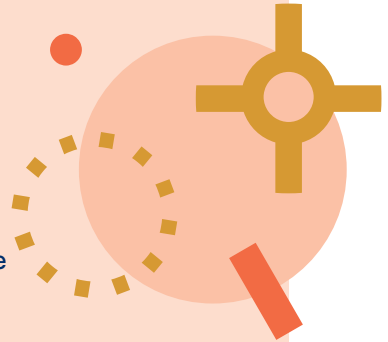
Maahanmuuttoviraston 2019 tilastojen mukaan Suomeen muutti töiden tai opiskelun takia noin 19 600 henkilöä. Työn perusteella oleskeluluvan sai noin 9 500 henkilöä ja opiskelun perusteella noin 5 200 henkilöä. EU-kansalaisten rekisteröintejä oli työn perusteella noin 3 900 ja opiskelun perusteella noin 1 000. EU-kansalaisten on rekisteröidyttävä, jos he oleskelevat maassa yli kolme kuukautta.

Määrällinen tavoite vuosittaiselle työhön ja opiskeluun perustuvalla maahanmuutolle tarvitsee toteutuakseen riittävästi vaikuttavia toimenpiteitä. Toimenpiteet on mitoitettava siten, että määrällinen tavoite toteutuu joka vuosi. Valtioneuvosto sioutuu päättämään uusista toimenpiteistä, mikäli tavoitellusta kehityksestä ollaan jäämässä jälkeen.

Vuoden 2020 alusta toteutunut työhön ja opiskeluun perustuvan maahanmuuton hallinnon siirtäminen sisäministeriöstä työ- ja elinkeinoministeriöön antaa hyvän mahdollisuuden kasvattaa määrällisesti maahanmuuttoa ja kehittää siihen liittyviä prosesseja. Kasvun toteutuminen vaatii myös riittäviä resursseja osaajien houkutteluun ja oleskelupien käsittelyyn.

Ratkaisut

- Suomessa on siirryttävä tavoitteellisen maahanmuuton malliin. Alkuvaiheessa tavoitteena voisi olla vastaanottaa 30 000 työn ja opiskelun perusteella maahan muuttavaa vuosittain. Toimenpiteet on mitoitettava siten, että tavoite saavutetaan.
- Työ- ja elinkeinoministeriön ohjausta maahanmuuttovirastoon on kehitettävä ensisijaisena tavoitteena edistää osaajien maahanmuuttoa.

AKTIIVISTA OSAAJIEN HOUKUTTELUA

Ulkomaalaisia osaajia on houkuteltava Suomeen entistä aktiivisemmin. Suomen luontaista houkuttelevuutta ulkomaalaisten osaajien silmissä ei pidä yliarvioida, vaan on tehtävä toimenpiteitä houkuttelevuuden parantamiseksi. Suomen maabrändiä voidaan parantaa omilla toimilla.

Selvitettäessä globaalien osaajien ulkomaille muuton halukkuutta ja työmieltyämyksiä Suomi ei listaudu toivemaiden joukkoon. Maailman laajin työvoiman liikkuvuutta selvittävä tutkimus Decoding Global Talent 2018, joka summaa yli 366 000 vastaajan suunnitelmia 197 eri maasta, on suomalaisille harmillista luettavaa. Suomi ja muut Pohjoismaat eivät mahdu toivemaiden kärkijoukkoon. Viiden kärjessä ovat Yhdysvallat, Saksa, Kanada, Yhdistynyt kuningaskunta ja Australia.

Yksiselitteistä syytä Suomen heikolle houkuttelevuudelle ei ole onnistuttu tunnistamaan. Syytä voi hakea heikosta maabrändistä, ilmastosta, kielestä, korkeasta elinkustannustasosta, korkeasta ansiotulojen verotuksesta, ulkomaalaisille haastavista työmahdollisuuksista ja monimutkaisista oleskelulupaprosesseista. Ihmiset painottavat ja arvostavat erilaisia asioita.

Yksi syy kuitenkin löytyy siitä, että globaali kilpailu osaajista on koventunut. Jokainen kehittynyt maa kehittää vetovoimaansa määrätietoisesti. Samalla osaajien muuttohalut ovat globaalisti vähentyneet esimerkiksi juuri kotimaan vetovoiman parannuttua. Muuttohalujen laskuun vaikuttaa myös digitalisaatio, joka mahdollistaa aiempaa paremmin työskentelyn ilman maantieteellisiä rajoitteita.

Suomen pitää kehittää aktiivisia markkinointitoimenpiteitä osaajien houkuttelemiseksi. Ei pidä odottaa, että kaikki tarvitsemamme osaajat löytävät oma aloitteisesti Suomeen, heitä pitää myös käydä hakemassa maailmalta. Kohdeyryhmänä ei kuitenkaan voi olla koko maailma. Tämän estää rajalliset resurssit. On valittava keihin ja mihin aktiivista markkinointia kohdennetaan. Tosiasia on se, että myös EU:n ulkopuolelle on katsottava. Iso osa EU-maista painii samojen asioiden kanssa kuin Suomi. Väestö ikäännyy ja yritykset kärsivät osaajapulasta. Siksi kilpailu työvoimasta EU:n sisällä on jo nyt kovaa.

Osaajien houkuttelun pitää lähteä yritysten tarpeista. Kohderyhmiä valittaessa pitää olla tiedossa, millaisiin töihin Suomessa toimivat yritykset tarvitsevat osaajia. Markkinointitoimenpiteitä pitää tehdä tiiviissä yhteistyössä yritysten kanssa – aina suunnittelusta toteutukseen.

Eryteisesti sellaisten ammattiryhmien edustajille ja huippuosajille, joista yritysten mielestä Suomessa on erityisen suuri pula, pitää myöntää oleskelulupa ilman valmiina olevaa työpaikkaa. Tämä madaltaa kynnystä tulla Suomeen ja lisää sitä kautta Suomen houkuttelevuutta kohdemaana. Toimenpide myös parantaa työvoiman tarjontaa niillä kohdennetuilla aloilla, joilla on kova kysyntä.

Suomen pitää hyödyntää niitä vahvuuksia, joita meillä on verrattuna moneen muuhun maahan. Emme pärjää ilmastolla tai kielellä kilpailtaessa, mutta yhteiskunnassamme on monia muita vahvuuksia, joita voi hyödyntää osaajien houkuttelussa. Suomi on vakaa ja turvallinen maa, jossa edellytykset hyvälle elämälle ovat kunnossa. Suomen koulutusjärjestelmä on maailmalla tunnettu laadustaan. Puhdas luonto on sellainen asia, jota monet arvostavat. Suomalainen hyvinvointiyhteiskunta tarjoaa palveluita, jotka ovat erityisesti perheellisille tai perheenlisäystä pohtiville todellinen voimavara. Suomessa työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen on mahdollista siten, että molemmat vanhemmat voivat keskittyä myös uraan.

Ulkomaalaisten osaajien houkuttelemiseen vaatii myös, että yhteiskuntamme muuttuu avoimemmaksi ja kansainvälisemmäksi. Yhteiskunnan asenteilla ja mielikuvilla on merkitystä houkuttelevuuden kannalta. Jos työelämä ei ole valmis kansainvälistymään, ei kynnys ulkomaalaisille osaajille tulla Suomeen laske riittävän matalalle.

Suomessa osaajien houkuttelu ja osaamiseen perustuvan maahanmuuton edistäminen on koottu työ- ja elinkeinoministeriön alaisen Talent Boost -ohjelman sateenvarjon alle. Talent Boost on ottanut viime vuosina isoja harppauksia oikeaan suuntaan. Resursseja on lisätty ja nykyinen hallitusohjelma antaa hyvän selkänajan toiminnalle. Kehitettävää olisi erityisesti siinä, että yritykset olisivat entistä tiiviimmin mukana toiminnassa ja siihen

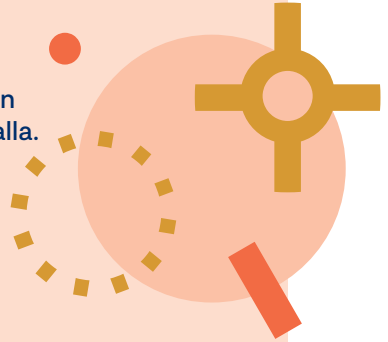
liittyvässä päätöksenteossa. Talent Boost –toiminnan resurssit pitää turvata, jotta aktiiviset markkinointitoimenpiteet osaajien houkuttelemiseksi Suomeen ovat mahdollisia jatkossakin.

Talent Boost –toimia pitää kohdentaa aktiivisen osaajien houkuttelun lisäksi enemmän yritysten valmiuksien kasvattamiseen. Monet yritykset kaipaavat apua ja välineitä siihen, miten tunnistaa, houkuttaa ja johtaa kansainvälisiä tiimejä. Valmiudet ovat nykyisin monelta osin riittämättömät ja se hankaloittaa ulkomaalaisten osaajien rekrytointia. Talent Boost kokonaisuuden alla pitää myös kehittää yritysten ja korkeakoulujen tiiviimpää yhteistyötä. Suomalaisissa korkeakouluissa opiskelee vuosittain noin 20 000 ulkomaalaista opiskelijaa, joiden jäämistä Suomeen helpottaisi merkittävästi se, että yritykset ja kansainväliset osaajat löytäisivät toisensa jo opintojen aikana.

Myös maahantulon palveluiden selkeyttäminen ja virtaviivaistaminen on tärkeää. Jokaisen maahan tulevan pitää saada palvelut mahdollisimman matalalla kynnyksellä ja mielellään yhdestä paikasta. Tämä vaatii toimivaa viranomaisyhteistyötä. International House Helsinki on malliesimerkki siitä, miten maahan tulevien palvelut on järjestetty hyvällä viranomaisyhteistyöllä sujuvasti yhdessä osoitteessa. International House Helsinki kokoaa yhteen osoitteeseen pääkaupunkiseudun kaupunkien, Verottajan, Maistraatin, Kelan, Maahanmuuttoviraston ja TE-palveluiden palvelut. International House Helsingin kaltaista palvelukonseptia pitää levittää myös muualle Suomeen.

Ratkaisut

- Osaajien houkuttelemiseksi Suomeen on tehtävä aktiivista markkinointia maailmalla. Toimenpiteiden on nojattava Suomen vahvuuksiin. Osaajien houkuttelun on lähdettävä yritysten tarpeista ja sitä pitää tehdä kiinteässä yhteistyössä yritysten kanssa.
- Tiettyjen ammattiryhmien edustajille ja huippuosaajille, joista Suomessa on erityisen suuri pula, on myönnettävä oleskelulupa ilman valmiina olevaa työpaikkaa.
- Talent Boost -toiminnan resurssit on turvattava. Yritysten on oltava tiiviisti mukana toiminnassa ja siihen liittyvässä päätöksenteossa. Talent Boost -toiminnassa pitää panostaa osaajien houkuttelun lisäksi yritysten valmiuksien kasvattamiseen sekä yritysten ja korkeakoulujen tiiviimpään yhteistyöhön.
- International House Helsinki on malliesimerkki toimivista maahantulon palveluista, jotka on koottu hyvällä viranomaisyhteistyöllä yhteen osoitteeseen. Vastaavaa palvelukonseptia on laajennettava myös muualle Suomeen.

OLESKELULUPAPROSESSEIHIN VAUHTIA

Sujuvat lupaprosessit ovat keskeinen asia, joka vaikuttaa Suomen houkuttelevuuteen kansainvälisten osaajien silmissä. Työn ja opiskelun perusteella myönnettävien oleskelulupien käsittelyajat ovat venyneet kestävämmiksi. Hakijat joutuvat odottamaan työlupaa keskimäärin 4–6 kuukautta. Tämä tarkoittaa sitä, että moni joutuu odottamaan lupapäätöstä yli puoli vuotta, mikä on auttamattoman pitkä aika sekä yksilölle että yritykselle.

Työntekijän oleskelulupien osalta lakisääteinen tavoite enimmäiskäsittelyajalle on 120 vuorokautta. Valtion vuoden 2020 talousarviosta löytyvien tietojen mukaan vuonna 2018 hakemuksista 69 prosenttia käsiteltiin tavoiteajassa ja vuoden 2019 arvio vastaavasta luvusta on 75 prosenttia. Molemmat luvut kielivät liian pitkiksi venähtäneistä käsittelyjonoista.

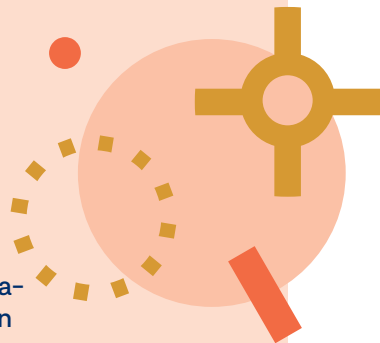
Lupaprosessit on viipymättä sujuvoitettava ja saatettava nykyistä asiakaslähtöisemmiksi. Keskeistä sujuvoittamisessa on hyödyntää digitalisaatiota ja automatisaatiota sekä turvata riittävät resurssit käsittelylle. Tavoitteena pitää olla nostaa sähköisesti jätettyjen oleskelulupahakemusten määrää lähelle 100 prosenttia kaikista haetuista oleskeluluvista ja automatisoida mahdollisimman suuri osa käsittelyprosessista.

Työhön perustuvien oleskelulupien käsittelyajan maksimiksi on asetettava yksi kuukausi ja pyrittävä keskimäärin 1–2 viikon käsittely-aikaan. On harkittava mallia, jossa viranomaisesta johtuva palvelulupauksesta lipsuminen johtaisi automaattisesti myönteiseen oleskelulupapäätökseen.

Ratkaisut

- Työhön perustuvien oleskelulupien käsittelylle on määritettävä sitova kuukauden palvelulupaus ja pyrittävä keskimäärin 1–2 viikon käsittelyaikaan.
- Oleskelulupien käsittelyssä pitää hyödyntää nykyistä enemmän digitalisaa-tiota ja automatisaatiota. Tavoitteena on nostaa sähköisesti jätettyjen oleskelulu-pahakemusten määrää ja automatisoida käsittelyprosessia.

UUDISTETAAN OLESKELULUPAPROSESSIT

Oleskelulupaprosessien nopeuttamisessa ainut keino ei ole lisätä käsittelyresursseja. Se ei myöskään ole kustannushyötysuhteeltaan tehokkain keino. Digitalisaatioon ja automatisaatioon tulee panostaa nykyistä enemmän. Tämä tarkoittaa muun muassa sähköisen asianhallintajärjestelmän (UMA) saattamista valmiiksi ja sen hyödyntämistä nykyistä tehokkaammin oleskelulupien käsittelyprosessissa.

Oleskelulupaprosessia säätelee merkittävältä osin lainsäädäntö. Prosessissa on kuitenkin asioita, joita lainsäädäntö ei edellytä. Oleskelulupaprosessit pitääkin käydä erittäin tarkasti läpi ja jättää jäljelle vain lainsäädännön vaatimat ja viranomaisten työn kannalta olennaiset asiat. Samalla on mietittävä, miten oleskelulupaprosessit palvelevat parhaiten asiakasta. Koko prosessin pitää olla selkeä ja virheellisesti täytettyjä hakemuksia estävä. Kaikesta ylimääräisestä byrokraatiasta on luovuttava.

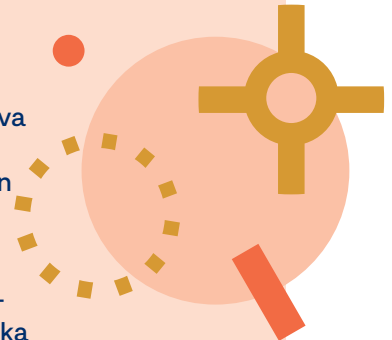
Oleskelulupaprosessit on käytävä perinpohjaisesti läpi ja palvelumuotoiltava uudelleen. Ammattilaisten avulla palvelumuotoilu mahdollistaa prosessien virtaviivaistamisen ja asiakaslähtöisyyden parantamisen. Hyvä esimerkki onnistuneesta palvelumuotoilusta on Uudenmaan TE-toimiston työhön perustuvan oleskeluluvan osaratkaisun (ns. saatavuusharkinta) prosessin palvelumuotoilu. Sen seu-

rauksena osaratkaisun käsittely saatiin lähes reaaliaikaiseksi, kun se aiemmin oli pahasti ruuhkautunut.

Maahanmuuttoon liittyviä tehtäviä hoitavia viranomaisia on useampia. Oleskelulupien käsittelyssä on mukana käytännössä maahanmuuttovirasto, ulkoasiainhallinto ja TE-toimistot. Kaikki edellä mainitut tahot kuuluvat eri hallinnonaloille valtionhallinnossa. Oleskelulupaprosesseihin liittyen on varmistettava, että eri viranomaisten tietojärjestelmät ovat yhteensopivia ja keskustelevat keskenään. Ei ole asiakkaan tehtävä antaa samoja tietoja aina uudelleen ja uudelleen eri viranomaisille.

Ratkaisut

- Oleskelulupaprosessit on käytävä perinpohjaisesti läpi ja palvelumuotoiltava uudelleen. Prosessiin tulee sisältyä vain lainsäädännön vaatimat ja viranomaisten työn kannalta olennaiset asiat.
- Oleskelulupaprosesseihin liittyvien eri viranomaisten tietojärjestelmien saumaton yhteensopivuus on varmistettava joka tilanteessa.

RIITTÄVÄT RESURSSIT OLESKELULUPIEN KÄSITTELYYN

Lupaprosessien sujuvuus vaatii riittävät resurssit maahanmuuttovirastolle ja Suomen edustustoille maailmalla. Työhön ja opiskeluun perustuvan maahanmuuton resurssit maahanmuuttovirastossa on eriytettävä muusta maahanmuutosta siten, että käsittelyn sujuvuus saadaan turvattua myös esimerkiksi samankaltaisen pakolaiskriisin iskiessä kuin vuonna 2015.

Maahanmuuttoviraston henkilöstöresurssit vähenevät valtion vuoden 2020 talousarvion mukaan arviolta 74 henkilötyövuodella vuoteen 2019 verrattuna. Tämä siitäkin huolimatta, että talousarviossa on huomioitu resurssien turvaa-

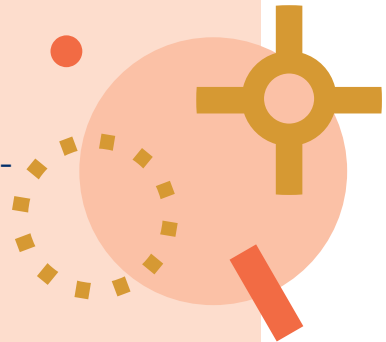
miseen 10 miljoonaa euroa, välttämättömiin ICT-menoihin 2 miljoonaa euroa ja kertaluonteisena turvapaikkahakemusten ruuhkanpurkuun 3 miljoonaa euroa. Maahanmuuttoon osoitettujen resurssien tilanne on kestävä ja aiheuttaa entisestään lupakäsittelyiden ruuhkautumista.

Maahanmuuttoviraston resurssit pitää turvata pidemmällä aikajänteellä huomioiden riittävät määrärahat tulevien vuosien kehityksessä. Lähtökohtana tulee olla, että oleskelulupien käsittelyyn varatut henkilöstöresurssit saadaan nostettua riittävälle tasolle ja ne eivät jatkossa piene. Tästä voidaan poiketa vain, mikäli voidaan osoittaa, että digitalisaation tai automatisaation hyödyntäminen pienentää henkilöstöresurssien tarvetta.

Maahanmuuttovirastolle on osoitettava kertaluonteisesti resurssit sähköisen asianhallintajärjestelmän (UMA) kehityksen viimeistelyyn. Jatkossa maahanmuuttovirastolle on osoitettava kertaluonteisia määrärahoja sähköisen asianhallintajärjestelmän kehittämiseen, mikäli sillä voidaan edistää esimerkiksi oleskelulupaprosessien automatisaatiota ja sujuvampaa lupien käsittelyä.

Ratkaisut

- Maahanmuuttoviraston työhön ja opiskeluun perustuvan maahanmuuton resurssit on eriytettävä muusta maahanmuutosta siten, että käsittely saadaan pidettyä sujuvana kaikissa tilanteissa.
- Oleskelulupien käsittelystä vastaavien viranomaisten, erityisesti maahanmuuttoviraston, riittävästä resursseista on huolehdittava. Resurssit on turvattava pitkällä aikajänteellä huomioiden riittävät määrärahat tulevien vuosien kehityksissä.
- Maahanmuuttovirastolle on osoitettava kertaluonteisesti resurssit sähköisen asianhallintajärjestelmän (UMA) kehityksen viimeistelyyn sekä jatkossa tarvittaessa järjestelmän kehittämiseen mm. automatisaation edistämiseksi.

OLESKELULUPAMAKSUT KILPAILUKYKYISELLE TASOLLE

Oleskelulupamaksut vaikuttavat Suomen houkuttelevuuteen kohdemaana kansainvälisten osaajien silmissä. Tällä hetkellä tilanne ei ole Suomelle edullinen. Suomessa oleskelulupahakemus maksaa pahimmillaan moninkertaisesti verrattuna esimerkiksi Ruotsiin tai Viroon. Varsinkin lyhyiden oleskelulupien osalta korkea lupamaksu on Suomen houkuttelevuutta kohdemaana merkittävästi heikentävä tekijä.

Keskeisin syy Suomen oleskelulupamaksujen korkeaan hintaan on niin sanottu omakustanneperiaatteessa, jota maahanmuuttoviraston on lainsäädännön mukaan noudatettava. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että lupamaksujen pitäisi kattaa maahanmuuttovirastolle luvan käsittelystä aiheutuvat kustannukset. Todellisuudessa näin ei nykyään ole. Valtion vuoden 2020 talousarvion mukaan lupamaksuilla katetaan noin 70 prosenttia lupien käsittelykustannuksista.

Suomen oleskelulupamaksujen vertailu naapurimaiden vastaaviin maksuihin osoittaa, että etenkin Viroon ja Ruotsiin nähden Suomen oleskelulupamaksut ovat moninkertaisesti kalliimpia. Norjassa, joka on tunnetusti Suomea kalliimpi maa, oleskelulupamaksut ovat Suomen nykyistä tasoa vastaavat. Sama vertailu osoittaa, että naapurimaissa maksuluokkia on vähemmän ja näin ollen maksujärjestelmä on yksinkertaisempi.

Oleskelulupamaksut on alennettava naapurimaihin verrattuna kilpailukykyiselle tasolle ja lupamaksujen omakustanneperiaatteesta on luovuttava. Maahanmuuttoviraston budjettirahoitusta on lisättävä vastaavasti oleskelulupaprosessin resurssien turvaamiseksi. Muun muassa kausityön ja opiskelun perusteella haettavien oleskelulupien pitää olla selkeästi edullisempia kuin nyt.

Ratkaisut

- Oleskelulupien maksut on alennettava naapurimaihin verrattuna kilpailukykyiselle tasolle ja lupamaksujen omakustanneperiaatteesta on luovuttava. Maahanmuuttoviraston budjettirahoitusta on lisättävä vastaavasti oleskelulupa-prosessin resurssien turvaamiseksi.
- Kausityöluvan ja opiskelun perusteella haettavan luvan on oltava selkeästi edullisempia kuin nyt.

Oleskelulupa	Suomi	Ruotsi	Norja	Viro
Ensimmäinen oleskelulupa, esim. työn perusteella	520 €	n. 185 €	n. 554 €	125 €
Ensimmäinen oleskelulupa, osaratkaisua edellyttävä työnteko	640 €	-	-	-
Au pair, urheilija, tutkija, taiteilija jne.	560 €	n. 139 €	n. 432 €* n. 432 €*	125 €
Kausityö (3–6 kk)	560 €	n. 185 €	n. 554 €	125 €
Kausityö (6–9 kk)	640 €	n. 185 €	n. 554 €	125 €
Ensimmäinen oleskelulupa opiskelua varten, aikuinen	450 €	n. 139 €	n. 432 €	95 €

* Koskee vain tutkijan oleskelulupaa.

Huom! Hinnat 4.5.2020 tilanne kalleimman mukaan (esim. paperihakemus jätettynä edustustoon). Tiedot koottu vertailumaiden viranomaisten sivuilta.

LISÄÄ ULKOMAALAISIA OPISKELIJOITA SUOMEEN

Ulkomaalaisia opiskelijoita oli Opetushallituksen tilastopalvelu Vipusen mukaan Suomen korkeakouluissa vuonna 2018 noin 22 000. Viime vuosina uusia ulkomaalaisia opiskelijoita on tullut Suomeen 4 500–5 000 vuosittain. Vuonna 2018 noin 5 000 ulkomaalaista opiskelijaa suoritti korkeakoulututkinnon suomalaisessa korkeakoulussa. Ulkomaalaisten opiskelijoiden määrä ei ole kasvanut juuri ollenkaan viimeisen seitsemän vuoden aikana. Sitä ennen vallinnut hyvä kehitys on pysähtynyt.

Yksi merkittävin opiskeluun perustuvan maahanmuuton ongelma on lupakäytännöt opiskeluiden aikaisen oleskeluluvan saamiseksi. On kestämatöntä, että oleskelulupia ei ehditä käsittelemään ennen lukuvuoden alkamista ja monet opiskelijat pääsevät opintojensa pariin useita kuukausia myöhässä. Jos pääsevät ollenkaan.

Opiskelijoiden oleskelulupien osalta lakisääteinen tavoite enimmäiskäsittelyajalle on 30 vuorokautta. Valtion vuoden 2020 talousarviosta löytyvien tietojen mukaan vuonna 2018 hakemuksista 76 prosenttia käsiteltiin tavoiteajassa ja vuoden 2019 arvio vastaavasta luvusta on 80 prosenttia. Molemmat luvut kielivät liian pitkiksi venähtäneistä käsittelyjonoista.

Opiskelupaikan suomalaisessa korkeakoulussa saaneiden osalta oleskelulupien käsittely pitää hoitaa kevyimmällä mahdollisella tavalla. Jo opiskelupaikan saamisen voidaan ajatella olevan riittävä oikeutus oleskeluluvulle ja Suomeen tulolle. Opiskelupaikan saaminen suomalaisesta korkeakoulusta ei ole automaatio.

Suomea vaivaa iso ongelma valmistuneiden ulkomaalaisten opiskelijoiden suhteen. CIMO:n tutkimuksen mukaan puolet heistä lähtee pois Suomesta eikä työllisty tänne. Huomattavasti isompi osa kuitenkin haluaisi työllistyä Suomeen. International Student Barometer 2017 -kyselyn mukaan Suomeen tulleista ulkomaalaisista opiskelijoista 81 prosenttia piti tärkeänä mahdollisuutta työllistyä opiskelumaahan valmistumisen jälkeen.

Suomeen jäämisestä valmistumisen jälkeen pitää tehdä mahdollisimman helpoita. Tämä tarkoittaa oleskelulupakäytäntöihin muutosta siten, että jokainen ulkomaalainen suomalaisesta korkeakoulusta tutkintoon valmistunut saa automaattisesti pysyvän oleskeluluvan. Meillä ei ole varaa menettää osaavaa työvoimaa ja hyviä veronmaksajia kankean byrokratian takia.

Myös verotus on toimiva työkalu opiskelijoiden houkuttelemiseksi jäämään Suomeen valmistumisensa jälkeen. Tämä koskee erityisesti EU- ja ETA-alueen ulkopuolelta tulevia opiskelijoita, jotka maksavat lukuvuosimaksuja. Verotuksen avulla kannustaminen tarkoittaa käytännössä lukuvuosimaksujen osittaisen verovähennysoikeuden säätämistä tavoiteajassa valmistuneille. Vähennyksen voisi tehdä esimerkiksi 1–2 vuoden aikana valmistumisen jälkeen, mikäli jää työskentelemään Suomeen.

Edelleen suurin este työllistyä Suomeen on heikko suomen kielen taito. Tarvitsemme lisää kielikoulutusta ulkomaalaisille opiskelijoille, mutta myös asenteiden ja kulttuurin muutoksen työelämään. Kansainvälisyys etenee kovaa vauhtia ja yhä harvempi yritys tekee bisnestä vain Suomen rajojen sisäpuolella. Monikulttuurisuus ja monikielisyys rikastuttavat työyhteisöä. Suomessa pitäisi yhä enenevässä määrin pystyä työskentelemään myös englanniksi.

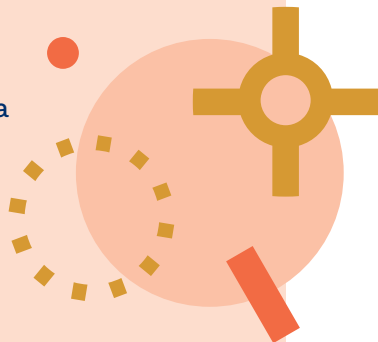
Tutkintojen aikana on oltava velvoite opiskella vähintään suomen kielen perusteet ja oppimista on aidosti tuettava. Panostus suomen kielen opetukseen maksaa nopeasti itsensä takaisin, kun yhä useampi ulkomailta tullut opiskelija jää Suomeen.

Suomessa on myös käynnistettävä kokeilu, jossa valittuja tutkintoja koulutetaan kahdella kielellä. Ensimmäiset kaksi vuotta englanniksi, jonka aikana opiskellaan myös suomen kieltä. Loput tutkinnosta suoritetaan jommalla-kummalla kotimaisella kielellä. Kokeilun vaikutuksia työllistymiseen seurataan tarkasti ja kokeilun vakinaistamisesta päätetään tulosten perusteella.

Ratkaisut

- Jokaiselle suomalaisesta korkeakoulusta valmistuneelle ulkomaalaiselle pitää automaattisesti myöntää pysyvä oleskelulupa. Näin estetään osaajien lähtemistä Suomesta muualle.
- Ulkomaalaisille opiskelijoille on säädetty lukukausimaksujen osittainen verovähennysoikeus, jota sovelletaan, mikäli he jäävät valmistumisen jälkeen työskentelemään Suomeen.
- Ulkomaalaisten opiskelijoiden integroitumista ja työllistymistä Suomeen on tuettava lisäämällä kielikoulutusta. Korkeakouluopintojen aikana on oltava velvoite opiskella vähintään suomen kielen perusteet ja oppimista on aidosti tuettava.
- Suomessa on käynnistettävä kokeilu, jossa valittuja tutkintoja koulutetaan kahdella kielellä. Ensin kaksi vuotta englanniksi ja sitten loput tutkinnosta jommalla-kummalla kotimaisella kielellä. Kokeilun tavoitteena on parantaa ulkomaalaisten opiskelijoiden integroitumista ja työllistymistä Suomeen.

UUSI KANSALLINEN VIISUMI KÄYTTÖÖN

Keskeinen ongelma ulkomaalaisten opiskelijoiden näkökulmasta on Suomen hidas ja ruuhkautunut oleskelulupaprosessi. Monen opiskelijan osalta tämä johtaa siihen, että oleskelulupaa ei saada käsiteltyä ennen opintojen alkamista. Pahimmillaan tämä johtaa siihen, että opiskelija ei koskaan tule Suomeen opiskelemaan. Tämä taas johtaa korkeakoulun kannalta hallinnollisesti ja taloudellisesti haastavaan tilanteeseen mm. lukukausimaksujen palautusvelvollisuuden takia.

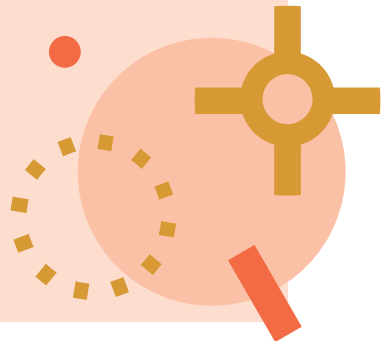
Nopea ratkaisu oleskelulupaprosessin ongelmiin on ottaa käyttöön uusi kansallinen viisumi (ns. D-viisumi), joka mahdollistaisi kolmansista maista tulevien opiskelijoiden maahantulon opintojen alkaessa, vaikka oleskelulupaprosessi on kesken.

Suomessa on tällä hetkellä käytössä käytännössä vain Schengen-viisumeita. Nykyisen viisumikäytännön mukaan maksimissaan kolmen kuukautta kestävä opiskelu on mahdollista viisumin turvin. Schengen-säännöstö kuitenkin estää viisumin saamisen, mikäli henkilö ei aio poistua maasta ennen viisumin päättymistä. Tästä syystä viisumia ei voi nykyisin myöntää opiskelijalle, jolla on oleskelulupahakemus vireillä.

Uusi kansallinen viisumi voisi olla kolme kuukautta voimassa maahantulon jälkeen. Tällä tavoin opiskelija voisi aloittaa opintonsa lukuvuoden alkaessa ja oleskelulupa ehdittäisiin käsitellä loppuun viisumin voimassaolon aikana. Tällä mallilla estettäisiin korkeakoulujen taloudelliset tappiot, jotka nyt koituvat lukukausimaksujen palauttamisesta niille opiskelijoille, jotka eivät pääse aloittamaan opintojaan.

Ratkaisut

- Suomessa on otettava käyttöön uusi kansallinen viisumi (ns. D-viisumi), joka mahdollistaa maahantulon kolmen kuukauden ajaksi opiskelijan oleskelulupaprosessin ollessa vielä kesken.

TOIMEENTULON EDELLYTYKSIIN KEVENNYSTÄ

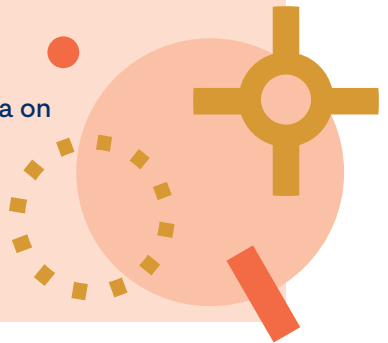
Tällä hetkellä kolmansista maista Suomeen opiskelemaan tulevilta vaaditaan varsin tiukka osoitus toimeentulon edellytyksistä opiskeluiden ajalle. Kahden vuoden opiskeluita varten pitää olla tilillä 13 440 euroa oleskelulupaa haettaessa. Jos toimeentulon edellytystä ei pystytä aukottomasti todistamaan, ei oleskelulupaa myönnetä. Yksi yleisimmistä opiskelijan oleskelulupaprosessia viivyttävistä seikoista on juuri toimeentulon edellytysten selvittämiseen liittyvät ongelmat ja epäselvyydet.

Oleellinen kysymys on, kuinka monella suomalaisella tai EU:n kansalaisella on 13 440 euroa tilillään opintojen alkaessa?

Kolmansista maista tulevien opiskelijoiden toimeentulon edellytysten tarkastamisesta voitaisiin käytännössä luopua siirtymällä heidän osaltaan samaan käytäntöön, jota sovelletaan EU- ja ETA-maiden sisältä tuleville opiskelijoille. Nykyinen käytäntö hidastaa merkittävästi oleskelulupaprosessia ja luo monelle kohtuuttoman esteen päästä Suomeen opiskelemaan.

Ratkaisut

- Toimeentulon edellytysten tarkastamista on kevennettävä merkittävästi ja siirryttävä kolmansista maista tulevien kansalaisten osalta samaan käytäntöön kuin EU- ja ETA-alueen kansalaisilla.

HENKILÖLLISYYDEN TODISTAMINEN SUJUVAMMAKSI

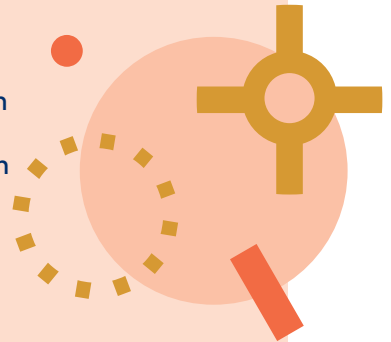
Oleskelulupaprosessiin käynnistäminen vaatii tällä hetkellä henkilöllisyyden todistamisen Suomen edustustossa, joka on tehtävä henkilökohtaisesti paikan päällä. Samalla annetaan tarvittavat biometriset tunnisteet oleskelulupaa varten.

Käytössä oleva henkilöllisyyden todistamisen malli aiheuttaa viivästyksiä opiskelijoiden oleskelulupaprosessiin, koska se vaatii käynnin lähimmässä Suomen edustustossa. Suomen edustustoverkko maailmalla ei kuitenkaan ole kaiken kattava eikä tässä mielessä riittävästi resursoitu. Esimerkiksi Aasiassa, josta Suomeen tulee paljon opiskelijoita, välimatkat edustustoihin voivat olla todella pitkiä. Monissa tapauksissa edustustossa asioiminen vaatii toiseen maahan matkustamista. Tämän seurauksena ajallista viivettä oleskelulupaprosessiin ja rahallista taakkaa hakijalle.

Oleskelulupaprosessiin olennaisesti kuuluva henkilöllisyyden todistaminen voitaisiin tulevaisuudessa tehdä myös toisin. On selvitettävä erilaisia malleja uudistaa henkilöllisyyden todistamista mm. digitalisaation tuomia mahdollisuuksia hyödyntämällä. Yksi selvitettävä vaihtoehto on, että ensimmäinen tunnistautuminen tehdään mahdollisimman luotettavalla tavalla sähköisesti lähtömaasta käsin ja lopullinen henkilöllisyyden todistaminen sekä biometristen tunnisteiden antaminen vasta maahan tultaessa rajamuodollisuuksien yhteydessä. Mikäli vilppiä esiintyy, voidaan henkilö käännäyttää rajalta takaisin päästämättä häntä Suomeen.

Ratkaisut

- **Henkilöllisyyden todistamiseen liittyvien käytäntöjen uudistamista on tutkittava siten, että henkilöllisyyden todistaminen tehtäisiin ensivaiheessa mahdollisimman luotettavalla tavalla sähköisesti lähtömaasta käsin ja lopullinen henkilöllisyyden todistaminen (ml. biometriset tunnisteet) tehtäisiin maahan tultaessa rajamuodollisuuksien yhteydessä.**

OLESKELULUPAHAKEMUKSET NOPEAMMIN VIREILLE

Tavoitteena pitää olla, että Suomesta opiskelupaikan saanut pääsee aina aloittamaan opintonsa ajallaan. Oleskelulupien käsittelyn viivästyminen opintojen aloituksen ohi johtuu joissain tapauksissa hakijasta. Jos oleskelulupahakemus jätetään liian myöhään käsiteltäväksi, voi sen käsitteleminen riittävän nopeasti olla käytännössä mahdotonta. Tämä siinäkin tapauksessa, että oleskelulupaprosessia olisi saatu nopeutettua merkittävästi nykytilanteeseen verrattuna.

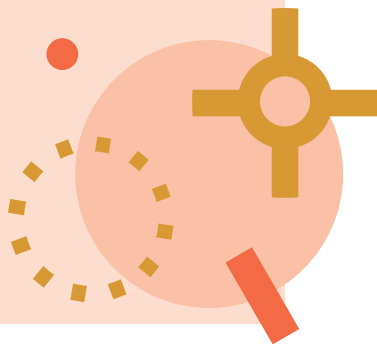
Vuosittain noin 70 prosenttia opiskelijoiden oleskelulupahakemuksista tulee vireille touko- ja syyskuun välillä. Opiskelijoiden oleskelulupahakemusten ruuhka osuu siis pääosin samalle ajalle, kuin lupia käsittelevien viranomaisten lakisääteiset kesälomat. Tilannetta helpottaa vuoden 2020 alussa muuttunut korkeakoulujen yhteishaku. Vieraskielisiin koulutuksiin järjestetään oma haku, jonka tulokset julkaistaan jo helmikuussa. Tämä mahdollistaa oleskelulupahakemusten jättämisen vireille paljon aiemmin kuin vanhalla hakuaiakataululla.

Oleskelulupahakemusten jättämistä käsiteltäväksi riittävän ajoissa voidaan edelleen edesauttaa antamalla korkeakouluille oikeus laittaa opiskelijan oleskelulupahakemus vireille, kun opiskelija ottaa opiskelupaikkansa vastaan. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että samalla kun opiskelija ottaa vastaan opiskelupaikan, hän antaa korkeakoululle suostumuksen jättää hänen puolestaan oleskelulupahakemus käsiteltäväksi.

Vastaavaa mallia on esitetty myös opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisussa ”Kansainvälisten korkeakouluopiskelijoiden maahantulo ja integroituminen sujuvaksi yhteistyöllä (OKM julkaisuja 2019:31)”.

Ratkaisut

- **Korkeakouluille on annettava oikeus käynnistää opiskelijan oleskelulupaprosessi opiskelijan suostumuksella opiskelupaikan vastaanottamisen yhteydessä.**

SAATAVUUSHARKINNASTA ON LUOVUTTAVA

Saatavuusharkinnalla tarkoitetaan käytäntöä, jossa selvitetään ennen työhön perustuvan oleskeluluvan myöntämistä EU:n ja ETA-alueen ulkopuolelta tulevalle työntekijälle, onko Suomen työmarkkinoilla sillä hetkellä saatavilla sopivaa työvoimaa kyseiseen tehtävään. Mikäli on, edes teoreettisesti, ei oleskelulupaa myönnetä.

Saatavuusharkinnasta luopuminen helpottaisi yritysten pulaa osaavasta työvoimasta sekä parantaisi työllisyyttä. Saatavuusharkinnan poistamiseen liittyvät uhkakuvat ovat liioiteltuja, mutta tarvittaessa mahdollisiin lieveilmiöihin voitaisiin puuttua osoittamalla resursseja jälkivalvontaan, nykyisen pitkän ja byrokraattisen ennakkokäsittelyn sijaan.

Ammattinimikkeisiin perustuva lupajärjestelmä on aikansa elänyt. Yritykset tietävät viranomaisia paremmin osaamistarpeet, joita yrityksissä eri puolilla maata on. Saatavuusharkinnasta luopuminen avaisi yrityksille mahdollisuuden etsiä nopeampia ratkaisuja osaajatarpeeseensa, parantaisi työllisyyttä sekä auttaisi taloutta kasvamaan.

Saatavuusharkinnasta luopuminen olisi Suomelle kilpailuetu, joka lisäisi maamme houkuttelevuutta ulkomaalaisten osaajien silmissä. Saatavuusharkinta muodostaa usein esteen ulkomaalaisen työvoiman käytölle. Tämä siittäkin huolimatta, että todellisuudessa osaavaa työvoimaa ei ole saatavissa kotimaasta.

Maahanmuuttoviraston tilastojen mukaan vuonna 2019 haettiin 12 537 ensimmäistä oleskelulupaa työn perusteella. Näistä 6 435 edellytti osaratkaisua eli oli saatavuusharkinnan piirissä. Saatavuusharkinnan perusteella kielteinen päätös

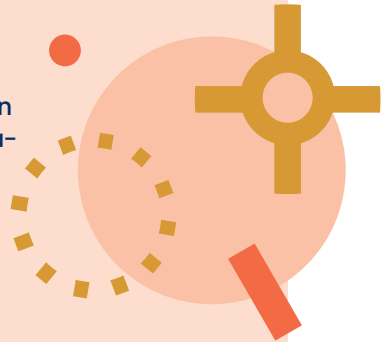

annettiin yhteensä 2 608 oleskelulupahakemukseen. Määrä on iso ja aiheuttaa hankalan tilanteen monelle työnantajalle.

Mikäli saatavuusharkinnasta ei voida poliittista syistä luopua heti, on sitä kehitettävä voimakkaasti mahdollisimman nopeasti. On siirryttävä käytäntöön, jossa yleiset maahantulon edellytykset tarkistetaan ennen TE-toimiston osaratkaisun (saatavuusharkinnan) tekemistä. Näin säästetään TE-toimistojen resursseja turhia osaratkaisuja karsimalla. Järjestelmään pitää luoda luotettujen työntajien malli, jossa luotetuksi työntajaksi päässeet (käytännössä säännöllisesti ulkomaalaista työvoimaa rekrytoivat) saavat kevyemmän ja nopeamman saatavuusharkinnan käsittelyn. Saatavuusharkintaan liittyviä alueellisia työlupalinjauksia on yksinkertaistettava ja yhdenmukaistettava. Niitä on päivitettävä säännöllisesti ja uusimpien versioiden on oltava helposti saatavilla.

Ratkaisut

- EU:n ja ETA-alueen ulkopuolelta tulevien henkilöiden työhön perustuviin oleskelulupiin liittyvästä saatavuusharkinnasta on luovuttava kokonaan.
- Resurssit etukäteisbyrokratiasta on siirrettävä jälkivalvontaan mahdollisiin lieveilmiöihin puuttumiseksi.

PERHEENYHDISTÄMISESTÄ SUJUVAMPAA

Suomi menettää joka vuosi sellaisia ulkomaalaisia osaajia, jotka ovat jo olleet Suomessa jonkin aikaa. Kaikki ensimmäisen työhön perustuvan oleskeluluvan saaneet eivät haet jatkolupaa. Jatkolupahakemusten määrä vähenee entisestään, mitä pidempi aika on kulunut ensimmäisen luvan saamisesta ja maahantulosta. Pysyvää oleskelulupaa voi hakea, kun on ollut yhtäjaksoisesti neljä vuotta Suomessa jatkuvalla oleskeluluvalla. Esimerkiksi vuonna 2019 pysyvää oleskelulupaa työn perusteella haki vain 810 henkilöä. Määrä on pieni, kun sitä vertaa ensimmäistä oleskelulupaa työn perusteella hakeneiden määrään vuonna 2015, joka oli yhteensä 6 321.

Suomesta poistuminen on osittain täysin luonnollista ja ennalta suunniteltua. Voi olla, että työ on sovittu vain vuodeksi tai kahdeksi. Kaikki eivät kuitenkaan poistu Suomesta täysin omasta tahdostaan. On tilanteita, joissa yritys tarvitsisi osaajaa ja osaaja haluaisi jatkaa työskentelyään Suomessa. Silti osaaja päättää lähteä takaisin kotimaahansa. Näihin tapauksiin meidän pitää pystyä puuttumaan, jotta suomalaisille yrityksille tärkeitä osaajia ei menetetä.

Yksi keskeisimmistä syistä päättää työnteko Suomessa ja poistua maasta edellisessä kappaleessa kuvatussa tilanteessa liittyy perheenyhdistämiseen. Mikäli koko perhettä ei saada Suomeen, on varsin luonnollista, että Suomesta lähdetään takaisin perheen luo. Suomessa luvallisesti olevien henkilöiden perheenjäsenillä on oikeus hakea oleskelulupaa perhesiteen perusteella. Keskeisin este, joka estää perheen yhdistämisen, on oleskeluluvan ehtoihin liittyvä korkea toimeentulon edellytyksen raja.

Oleskeluluvan myöntäminen perhesiteen perusteella edellyttää yleensä, että hakijan toimeentulo Suomessa on turvattu muutoin kuin yhteiskunnan maksamilla etuuksilla. Tavallisesti toimeentulo turvataan perheenkokoajan palkkatuloilla. Jos perheessä on esimerkiksi kaksi aikuista ja kaksi alaikäistä lasta, toimeentuloon vaaditaan yhteensä 2 600 euroa kuukaudessa (nettona).

Yllä mainitun esimerkkitapauksen toimeentulon edellytysten täyttyminen vaatii käytännössä noin 3 500 euron kuukausittaista bruttopalkkaa. Palkansaajien

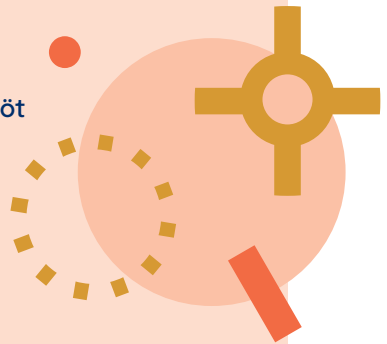
tutkimuslaitoksen vuonna 2019 tehdyn selvityksen mukaan palkansaajan kuukausiansio oli keskimäärin 3 386 euroa kuukaudessa. Mediaanipalkka oli samana vuonna 3 016 euroa kuukaudessa. Tilastokeskuksen vuoden 2018 tiedon mukaan esimerkiksi rakennustyöntekijän kokonaisansion mediaani kuukaudessa oli 2 944 euroa ja terveydenhuollon työntekijän 2 434 euroa. Toisin sanoen hyvin yleisissä ammateissa Suomessa työskentelevät ulkomaalaiset eivät pysty yhdistämään perhettään toimeentulon turvaamiseen liittyvien tulorajojen takia.

Perheenyhdistämiseen liittyvät käytännöt, erityisesti toimeentulon turvaamisen rajat, on tarkastettava ja arvioitava uudelleen. Käytäntöjen pitää olla sellaiset, että Suomi ei menetä osaajia tiukkojen perheenyhdistämiseen liittyvien rajoitteiden takia. Tarkastelussa on myös huomioitava pidemmän aikavälin vaikutukset.

Mikäli perheenyhdistämiseen liittyviä rajoituksia maltillisesti lievennettäisiin, johtaisi se todennäköisesti perhesyyn maahan muuttavien määrän kasvuun. Tämä puolestaan todennäköisesti johtaa keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä työikäisen väestön kasvuun ja myös työvoiman tarjonnan parantumiseen. Perheenyhdistämisen käytäntöjen keventämisellä voidaan myös vaikuttaa positiivisesti Suomen demografian kehittymiseen.

Ratkaisut

- **Perheenyhdistämiseen liittyvät käytännöt on tarkastettava, mukaan lukien toimeentulon edellytysten vaatimukset. Käytäntöjen pitää olla sellaiset, että Suomi ei menetä osaajia tiukkojen perheenyhdistämiseen liittyvien käytäntöjen takia.**

KAUSITYÖLAKIA ON KORJATTAVA

Uusi kausityötä säätelevä lainsäädäntö tuli voimaan vuoden 2018 alusta. Kausityölupia kolmansista maista tuleville on kolmenlaisia. Enintään 90 päivää kestävään kausityöhön tarvitaan kausityöviisumi. Mikäli tulee ns. viisumivapaasta maasta, ei viisumia tarvita, vaan haetaan kausityötodistus. Mikäli kausityö kestää yli 90 päivää, tarvitaan oleskelulupa kausityön perusteella. Kausitöitä saa tehdä Suomessa korkeintaan 9 kuukautta 12 kuukauden aikana.

Kausityölainsäädännössä on havaittu käytännön kokemusten kautta useita jähkkyksiä, jotka hankaloittavat yritysten toimintaa. Kausityölupien hakeminen on aiempaa hankalampaa ja kalliimpaa. Keskeiset ongelmat liittyvät kausityölupien tiukkoihin määräyksiin niiden voimassaolosta ja työnantajan vaihtamisen jähkkyteen.

Usein kausityö on luonteeltaan sellaista, että sen tarkkaa ajoittumista on vaikea tietää etukäteen. Sadot valmistuvat omalla ajallaan ja esimerkiksi sääolosuhteet vaikuttavat siihen, milloin mitään työtä voi suorittaa. On yritysten ja työntekijöiden etu, jos kausityövoima voi liikkua työntajalta toiselle sen mukaan, miten töitä on tarjolla. Täsmällisten työvoimatarpeiden ennakoiminen ennalta tiukasti määrätyle ajanjaksolle luvanhakuhetkellä on käytännössä mahdotonta.

Kausityötodistusta haettaessa on merkittävä tarkka työn aloittamisaika, vaikka EU-direktiivi ei tätä vaadi. Tarkan aloittamisajan määrittäminen useita kuukausia ennen töiden alkamista on erittäin haastavaa. Esimerkiksi kesän satokauden alkamista on mahdotonta tietää edellisenä talvena. Lainsäädäntöä on muutettava siten, että kausityötodistus myönnetään neljän kuukauden aikavälille, josta töissä saa olla enintään 90 päivää. Näin työn aloittaminen voidaan sopia osapuolten kesken joustavasti työvoiman tarpeen mukaan.

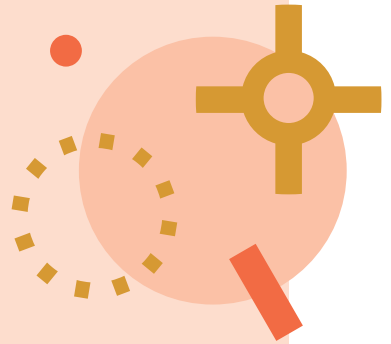
Kausityötä säätelevän lainsäädännön mukaan kausityöhön oikeuttava lupa myönnetään koskemaan työtä yhden tai useamman nimetyn työntajan palveluksessa kerrallaan. Tämä aiheuttaa merkittävää jähkkyyttä työvoiman liikkuvuuteen. Lainsäädäntöä on muutettava siten, että työntajan vaihtaminen myös

ennalta määrittelemättömälle työntajalle ilman uuden kausityöluvan hakemista on mahdollista, mikäli kyse on edelleen kausityöstä.

Kausityötä tarvitsevien yritysten kannalta on keskeistä, että kausityöluvut pystytään käsittelemään nopeasti. Käsittelyn ruuhkautuminen aiheuttaa merkittävää haittaa toiminnalle. Sujuva käsittely turvataan kausityöluviin liittyvää ylimääräistä byrokratiaa välttämällä sekä maahanmuuttoviraston ja Suomen edustustojen riittävät käsittelyresurssit turvaamalla.

Ratkaisut

- Kausityötodistukseen liittyvää töiden aloittamisaikaa on joustavoitettava.
- Työnantajan vaihtaminen on mahdollistettava ilman uuden kausityöluvan hakemista.
- Kausityöluviin liittyvät käsittelyresurssit on turvattava joka tilanteessa.

Lisätietoja:

Mikko Valtonen
Osaamisasiantuntija

mikko.valtonen@chamber.fi

**KESKUS-
KAUPPAMARI**

Keskuskauppamari, World Trade Center Helsinki,
PL 1000, Aleksanterinkatu 17, 00100 Helsinki | puh. 09 4242 6200
keskuskauppamari@chamber.fi | @K3FIN
[kauppamari.fi](https://www.chamber.fi/kauppamari)